

**FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

*PROF.DR. ŞABAN KUZGUN
ARMAĞANI*

SAYI: 5

ELAZIĞ-2000

TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK DİN ÖĞRETİMİNE YENİ BİR YAKLAŞIM

Ramazan HURÇ*

Giriş: İnsanoğlu var olduğu günden beri güçlü bir varlığa inanagelmıştır. Bu inanma duygusu insanın fitratında vardır. İnsanın Allah'a inanma duygusunu kaldırırsanız onun yerini başka duygular ve bu duyguların yönlendirdiği birtakım sakat uygulamalar yer alır. Fransız Filozoflarından *Jules Simon*: “*Din hissi kuvvetli ve sosyal bir bağdır. Bir milletten Allah fikrini kaldırırsanız o zaman onlar ancak menfaat ve korku tesiri altında birer topluluklardır. Burada vatandaşlar kardeş değiller, menfaatları müşterek ortaklardır*¹” diyerek Allah fikrinden uzak bir topluluğun hangi konularda bir araya geldiklerini vurgulamaktadır. Menfaatlerin koptuğu veya çatıştığı yerde her şey biter. Kin, husumet, çekememezlik ve çeşitli entrikalar onun yerini alır. Hz. Muhammed dinin fitri olduğunu bildirdiği gibi yine Fransız filozoflarından *Auguste Sabatier* “*Dinler Felsefesi*” adlı kitabında: “*Ben ne için dinliyim, sualini nefsim sorar sormaz şu cevabı alıyorum: Ben dindarım, çünkü başka türlü olmaya muktedir değilim; dindar olmak, varlığım ve benliğim için zorunlu bir ihtiyaçtır*²” diyerek inanma duygusunun fitri olduğuna inandığını ifade etmektedir. İnanma duygusunu insanlardan silmek son derece sakıncalıdır. Bunu uygulamak insan kimliğini inkardır. İngiliz Filozofu *Bacon*'un dediği gibi: “*Allah'ı inkar etmek, nev'i beşerin asaletini yıkmak olur*³”.

Atatürk, 1930 yılında yaptığı bir konuşmada: “*Din gerekli bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur. Yalnız şurası var ki din, Allah ile kul arasındaki bağlılıktır. Mensup olduğum İslam dini ilerlemeye ve terakkiye mani değildir. Ben müslüman olmakla şeref ve gurur duyuyorum*⁴”. Yine 29 Ekim 1923 yılında verdiği bir demecinde Atatürk: “*Türk milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat gerçeğe nasıl inanıyorsam, ona da öyle inanıyorum*⁵”.

* Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ Ahmet Hamdi Akseki, “Allah ve Din Fikri”, *Son Asrın İlim ve Din Adamlarına Göre İlim-Ahlâk-İman*, Derleyen, M. Rahmi Balaban, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Dördüncü Baskım, Ankara, ?, (3-12), 8.

² Akseki, 4.

³ Akseki, 9.

⁴ Kılıç Ali, *Atatürk'ün Hususiyetleri*, 1955, 16.

⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 70.

Toplumun Harcı Olarak Din: Toplum liderleri büyük çoğunlukla millî bünyenin harcı olan dinî ve diğerk millî değerlerden yeterince istifade edebilmesini bilmişlerdir. Genç Türkiye Cumhuriyetinin kurucu Mustafa Kemal Atatürk de azami oranda bu değerlerden istifade etmeyi ihmal etmemiştir.

Millî değerlerin içinde iki önemli özellik vardır. Bunlar; *din* ve *dildir*. Bu özellikler sayesinde toplum bir birine kenetlenir. Atatürk: “*Milletimiz din ve dil gibi kuvvetli iki fazilete sahiptir. Bu faziletleri hiçbir kuvvet milletimizin kalp ve vicdanından çekip alamamıştır ve alamaz*”⁶ diyerek bu değerlerin önemini belirtmiştir.

Atatürk Çanakkale Anafartalar Savaşı ile ilgili bir anısında şunları söylemektedir: “*Karşılıklı siperler arasında mesafemiz sekiz metre, yani ölüm kaçınılmaz... Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulmamacasına tamamen şehid oluyor, ikinci siperdekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar özenilecek büyük bir sükûnet ve inançla biliyor musunuz! Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, en ufak bir korku bile göstermiyor; sarsılmak yok. Bilenler Kur'an'dan dua okuyarak cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bazıları da kelime-i şahadet getirerek yürüyorlar. Bu, Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren, hayran olunacak ve tebrik edilecek bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale Savaşı'nı kazandıran, bu yüksek ruhtur*”⁷.

Anadolu'yu vatan yapmamızda dinî değerlerin etkin bir rolü olmuştur. Bunun en bariz örneğini Cumhuriyetin ilanında da görmekteyiz. Atatürk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1923 Cuma günü açılması için Heyet-i Temsiliye adına hazırladığı genelgesinde ilgili yerlere şunları yazmıştır:

“*Kolordulara 61. Fırka kumandanlığına, Re'fet beyefendiye, bilumum vilâyâta, müstakil Livâlara, Müdâfaa-i Hukuk Hey'et-i merkeziyelerine, belediye riyâsetlerine.*

1. *Bimennihi'l-kerim Nisanın 23. Cuma günü Cuma namazını mütaakip Ankara'da büyük millet Meclisi küşâd edilecektir.*

2. *Vatnın istiklâli, makâm-ı refî'i hülâfet ve saltanatın istihlâsı gibi en mühim ve hayati vazâifi îfâ edecek olan bu Büyük Millet Meclisinin yevm-i küşâdını Cuma'ya tesadüf ettirmekle yevm-i mezkûrun mebrûkiyetinden istifade ve bilumum meb'ûsîn-i kirâm hazarâtı ile Hacı Bayram-ı Velî Cami-i Şerifinde Cuma namazı eda olunarak envâr-ı Kur'an ve salatdan da istifâza olunacaktır. Ba'de's-salat lihye-i saadet ve sancak-ı şerifi hâmilen idâre-i mahsûsaya gidilecektir. Dâire-i mahsûsaya dahil olmazdan evvel bir dua kiraatile kurbanlar zebh*

⁶ Söylev ve Demeçler, II, 66, 93-95.

⁷ Uluğ İğdemir, Atatürk'ün Anafartalar Muharebesi'ne Ait Hatıralar, 1934, 16.

olunacaktır. İşbu merasimde cami-i şeriften bed' ile daire-i mahsûsaya kadar kolordu kumandanlığınca kıtaât-ı askeriye ile tertîbât-ı mahsûsa alınacaktır.

3. Yevm-i mezkûrun te'yîd-i kudsiyeti için bu günden itibaren merkez vilayette Vali beyefendi hazretlerinin tertîbîle hatm ve Buhari-i Şerif tilâvetine bed' olunacak ve hatm-ı şerifin son aksâmı teberrüken Cuma günü namazdan sonra dâire-i mahsûsa önünde ikmal edilecektir.

4. Mukaddes ve mecruh vatanımızın her köşesinde aynı suretle bugünden itibaren Buhari ve hatamât-ı şerife kıraatine şuru' edilerek Cuma günü ezandan evvel minarelerde salavât-ı şerife okunacak ve esnâ-i hutbede hilâfetmeâbımız padişahımız hazretlerinin nâm-ı nâme-i humâyûnu zikr edilirken zât-ı şevketsimât padişahîlerinin ve memâlik-i şâhânelerile bilumum teb'a-i mulûkânelerinin bir an evvel nâil-i halas ve saadet olmaları duası ilaveten tezkâr olunacak ve Cuma namazının edasından sonra da ikmâl-i hatm edilerek makâm-ı muallâ-yı hilâfet ve saltanatın ve bilcümle aksâm-ı vatanın halası maksadile vuku' bulan mesâi-i milliye'nin ehemmiyet ve kutsiyeti ve her ferd-i milletin kendi vekillerinden mürekkep olan bu Büyük Millet Meclisinin tevdi' eyleyeceği vezâif-i vataniyeyi ifâya mecbûriyeti hakkında mev'ızalar irat olunacaktır. Ba'dehü halife ve padişahımızın, din ve devletimizin, vatan ve milletimizin halâsı, selâmeti ve istiklâli için dua edilecektir. Bu merâsim-i diniyye ve vataniyyenin ifasından ve camilerden çıkıldıktan sonra bilâd-ı Osmâniyenin her tarafında, makâm-ı hükûmete gelinerek meclisin küşâdından dolayı resmen tebrikât icrâ edilecektir. Her tarafta Cuma namazından evvel münasip surette Mev'lid-i şerif okunacaktır.

5. İşbu tebligatın hemen neşr u ta'mimi için her vasutaya müracaat olunacak ve serîan en hücre köşelere, en küçük kıtaât-ı askeriyyeye, memleketin bilumum teşkilat ve müessesâtına iblâğı temin edilecektir. Ayrıca, büyük levhalar halinde her tarafa ta'lik ve mümkün olan mahallerde tab' u teksir ve meccânen tevzi' edilecektir.

6. Cenâb-ı Hak'tan muvaffâkiyet-i kâmile tazarru' olunur⁸.

Hey'et-i Temsiliye namuna

Mustafa Kemal

Din Öğretiminin Gerekliği: Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, dinin gerekli olduğunu belli aralıklarla ve çeşitli defalar ifade etmiştir. Esefle söylemek gerekirse bu ihtiyacın istenilen ölçüde yeteri kadar karşılandığı söylenemez. Türk milleti bin yıldan beri İslama gönül vermiş ve onun yayılması için gayret göstermiş ciltlerle ifade edilemeyecek kadar büyük hizmetler vermiştir. Ancak, bu necip milletin çocuklarından bir kısmının son

⁸ Nutuk, Ankara 1927, 272-273.

yıllarda dinden uzaklaştığını görsel, işitsel ve yazılı basından lokal bir olay da olsa duyuyoruz. Bunların içinde Şeytana tapanlar (*Satanistler*), *Yahova şahitleri* ve *Hıristiyan* olanlar olduğu gibi *Çin ve Hind* dinleri de bazı spor dallarıyla ülkemize girerek gençlerimizi İslam dininden çıkarıp kendi dinlerine müntesip kazandırmaya çalışmaktadırlar.

Diğer taraftan giderek artan ekonomik, sosyal, psikolojik ve ailevi problemlerden dolayı çıkmaza giren insanlarımız için dinin özü ile bağdaşmayan birtakım yerler, birer umut kapısı olmuştur. Doğru dürüst bir din eğitimi alamayan bazı insanlar, kendilerini tarikat reisi yahut hoca görerek, etraflarına bir yığın insan toplayıp kendi sultalarını sürdürmektedirler. Diğer yandan yatırlar, ziyaret yerleri hep umut kapısı olmuş, her gün ziyaretçilerle dolup taşmaktadır. Allah'tan beklenilmesi gereken durumlar ya aracılardan ya da başkalarından bilerek veya bilmeyerek istenir olmuştur.

Yeni bir bin yıla girerken modern Türkiye'de bunların olması, halkın gündeminin böyle şeylerle meşgul edilmesi, son derece düşündürücüdür. Gençlik uyuşturucu ağının kısılcacında ve sorumsuz yetişiyor. Bütün bunları gören bazı aileler çocuklarının eğitimi için çıkış yolları aramaktadırlar. Çocukları hem kötü alışkanlıklara düşürmeyecek, hem istikbalini kazandıracak ve hem de dinini öğretecek yerler tercih edilir hale gelmiştir. Halkın bu eksikliğini sezen bir takım kurum ve kuruluşlar kendilerini güvenilir tanıtarak yeni birer umut kapıları olmuşlardır.

Peki ülkemizde din eğitimi verilmiyor mu? Veriliyorsa nasıl veriliyor ve nasıl bir dini eğitim verilmelidir? Bu sorulara cevap verebilmek için Türkiye'de din eğitiminin kısa da olsa bir tarihçesini vermek yararlı olacaktır.

Türkiye'de Din Öğretimini Tarihi Süreci: 1961 Anayasasının 19. Maddesinde: "*Din eğitim ve öğretimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır*" ifadesiyle din eğitimini serbest tutmuştur. 1970'li yıllarda ülkemiz bir iç çekişme kargaşası yaşadı. Bu dönem içinde din eğitiminin eksik verildiği kanaati hasıl oldu ve 1982 Anayasasının 24. Maddesindeki şu şekliyle kanunlaştı. "*Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır*"⁹ ifadesiyle din öğretimi zorunlu hale getirilerek anayasal güvence altına alınmıştır

⁹ Attila Özer, *Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli 1982 Anayasası*, Bilim Yayınları, Ankara 1984, Mad. 24.

Cumhuriyet döneminde din eğitimi tarihi süreç içinde üç dönem olarak ele alabiliriz.

1. 1924-1948 dönemi. Atatürk 1923 yılında İzmir’de yaptığı bir konuşmasında: “Memleketimizin ilim irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı şekilde oradan çıkmalıdır. Fakat, nasıl ki her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek gerekli ise, dinimizin gerçek felsefesini inceleyecek, araştırarak, bilimsel ve teknik olarak telkin kudretine sahip olacak seçkin ve gerçek din ilim adamlarını da yetiştirecek yüksek öğretim kurumlarına sahip olmalıyız”¹⁰. Atatürk’ün çizdiği hedef gereğince eğitim kurumları şekillenmeye başladı.

Türkiye’deki bütün eğitim sistemleri 3 Mart 1340/1924 tarih ve 430 numaralı Tevhid-i Tedrisat kanunu ile birleştirilerek Maarif Vekaletine (Millî Eğitim Bakanlığı) devredildi. Yine bu kanunun dördüncü maddesine istinaden “Maarif vekaleti, yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere *Dâru’l-Fünûn*’da bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hıdamât-ı diniyyenin ifası vazîfesi ile mükellef memurların yetişmesi için ayrı mektepler *küşâd* edecektir”¹¹. Bu kanuna istinaden İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Liseleri açıldı. Ancak bu okullar öğrencisizlikten (!) 1933 yılında kapandı¹².

2.1948-1998 dönemi: Din hizmetleri veren okullar kendiliklerinden 1933 yılında kapanınca halk din hizmetlerini verecek elamanlarını bulmakta sıkıntı çekti. 1949 yılında açılan okul ise henüz mezun vermemişti. Böylece din eğitimi öğretmeni yetiştirilemediği gibi, imam, vaiz, müftü gibi görevliler de yetiştirilemedi. Cenazeleri kaldıracak kadar bilgi ve becerisi olan kimseler bile bulunamaz hale gelmişti. Acil çözüm olarak 1948’de 10 aylık İmam-Hatip kursları açıldı. Ehliyetli imam, hatip ve vaiz yetiştirmek için İmam-Hatip okulları öğretime başladı¹³. Daha sonra da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi açıldı. Bu okullar kısa zamanda gerek dikine gerekse enine büyüyerek gelişmeler gösterdi. 14.06.1973 tarih ve 1739 nolu “Millî Eğitim Temel Kanunu”na dayalı olarak 16 Ağustos 1997 yılında *sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim* yürürlüğe girmesiyle İmam-Hatip liselerinde gözle görülür bir düşüş ortaya çıktı.

3. 1998 Sonrası: Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlandı. Buna bağlı olarak Türkiye’deki

¹⁰ Söylev ve Demeçler, II, 89-90.

¹¹ Aydın, 29-30; Mustafa Öcalan, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretim”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7, Cilt: 7, Yıl: 7, Bursa 1998, 242.

¹² Mustafa Öcalan, 243.

¹³ Muhammet Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretimi Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, Kayseri-2000, 66.

bütün din öğretimi veren müesseseler yeni bir yapılanma içerisine girdi. Önümüzdeki yıllarda yeni uygulamanın neticelerini göreceğiz.

Din Öğretimimize Yeni bir Yaklaşım:Yıllardan beri verilen eğitimi-mizde iki ayrı kuşak meydana gelmiştir. Bunlardan biri dinini ve din dilini (*Kur'an-ı Kerim'i*) okuyan bir kuşak, diğeri ise mensup bulunduğu dinini yeterince bilmeyen ve hem de inancının ibadet esaslarına yabancı kalan bir kesim... Bu durum din öğretimi alan öğrencilerle almayan öğrenciler arasında imtiyaz ve farklılıklar doğuruyordu. Orta öğretim kurumlarında din öğretimi alan öğrenci sayısı her yıl katlanarak artmaktaydı. Yaklaşık 12-13 milyon ortaöğretim öğrencisi içinde 300-400 bin gencin dini tahsil yapması diğerlerinin mahrum edilmesi bir imtiyazlı sınıf doğurmaktaydı. Devlete düşen görev insanlara ihtiyaçları kadar dini bilgileri öğrenme fırsatı vermektir. Dinin özüne göre her müslümana en azından "*zarûret-i diniyye*" nin (zorunlu dini bilgiler) bilmesi zorunluluğu vardır. İmam-ı Gazali, İhya u Ulûmiddin adlı eserinde *ikinci vakti ergenlik çağına giren bir gencin, abdest ve boy abdestti almasını, namaz kılmayı ve namazda okunacak duaları bilmesi gerektiğini ve ayrıca fatihatsız namaz olamayacağını bildirmektedir. 12-13 yaşına kadar bunları öğrenmemiş bir gencin bir ikinci vaktinde elbette ki öğrenmesi mümkün değildir* demektedir. Kendisini müslüman sayan biri için dinin inanç ve ibadet kısımlarını öğrenmek vazgeçilmez hususlardır.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi insanın genetik yapısında bir güçlü varlığa inanma duygusu psikolojik bir gerçektir. Bunu göz ardı etmek mümkün değildir. İnsan buna eklemek ve su kadar muhtaçtır. Aşırı susuz kalan bir canlı, bulabileceği su kaynağına doğru bir ümitle gittiği gibi dinini öğrenmek isteyen bir insan da nerede ve kim tarafından bu erdemlerin verildiğine inanıyorsa oraya doğru yönelmesi gayet tabiidir. Bu kişiler kendisinin istismar edildiğini kesinlikle düşünmeden o tarafa doğru yönelecektir. Günümüzde istismara en müsait olan konular; *dini, millî ve bölgecilik* duygularıdır. Bunları bütün toplum için düşünmeyerek kendi cemaati, kendi örgütü ve kendi bölgesi hatta şehri için düşünmek birer mikro milliyetçiliktir. Bu duyguların farklılıklarla yaygın hale gelmesi millî bütünlük için son derece tehlikeli olacaktır. Birtakım istismarcılar bu potansiyeli takıyye içinde kullanarak amaçlarına ulaşmak isteyeceklerdir. Geçmişte bu böyle olmuş, günümüzde ve gelecekte de böyle olacaktır. Bu oyuna gelmek için son derece her bakımdan uyanık olunması gerekmektedir.

Diğer yandan bu boşluğu iyi tespit eden birtakım siyasiler, cemaatler, tarikatlar ve gönüllü kuruluşlar hem iyi ve hem de ahlaklı bir eğitim verdikleri imajını uyandırarak ilgi odakları haline gelmişlerdir. Böylece potansiyel bir güç oluşturmuşlardır. Aslında bunlar birer marjinal grupturlar. Lokal güçlerini yerine göre mahalli, bölgesel ve genel seçimlere yansıtarak ana amaçları oyunu artır-

mak düşüncesi olan bazı siyasilerden birtakım tavizler koparma yoluna girmişlerdir. Kendi grup, cemaat ve felsefi düşüncelerinin hak olduğu inancını işleyerek toplumu bölme noktasına gelmişlerdir.

Gönüllü kuruluşlar tarih içinde yönetimle ve toplumun bütünüyle iç içe oldukları zamanlarda faydalı olmuşlardır. Bunun tersi olarak yönetime ters düşükleri zaman ise tehlikeli olmuşlardır. Gönüllü kuruluşlar yani sivil toplum örgütlerinden kastımız sadece dini cemaatler değildir. Diğer tüm gönüllü ve siyasi kuruluşları bu kategoride değerlendirmemiz gerekmektedir. Bunlardan bir kısmını potansiyel suçlu görüp, diğer bir kısmını aklamak da etik açısından uygun değildir. İster kendilerini bir dini cemaat olarak kabul edenler, isterse bir cemaate bağlı olmayarak yaşayan herhangi bir müslümanı türbanı ve sakalından ötürü kökten dinci görmek sosyal bütünlüğümüz açısından son derece sakıncalıdır.

Ancak bütün bunlara rağmen belli misyon etrafında birleşmenin yani cemaatleşmenin dinin özü ile hiçbir ilgisi yoktur. Dindeki cemaat anlayışı toplum birliğidir. "*Şüphesiz mü'minler birbiri ile kardeşlerdir*"¹⁴ ayeti bunu en güzel bir şekilde ifade etmektedir. Ülkemizdeki cemaat anlayışı bu ayetinin esprisine ters düşmektedir. Çünkü günümüz cemaatleşmesinde kayırmacılık, grupçuluk ve benlik vardır. Bunlar zamanla ülke genelinde belli bir güce ulaştıktan sonra kendi felsefelerini egemen kılma çalışmalarına başlayacaklar ve misyonlarını hakim kılmak için kendilerinden olmayanlarla bir çatışma içerisine gireceklerdir. Bu durum ülkenin birliği ve esenliği açısından gelecekte bir bölünmeye yol açacağı muhakkaktır. Bunları söylemek kehânet olmasa gerektir. Olayların gidişatından sağ duyu bu sonucu çıkarmaktadır.

Yukarıda tespit ettiğimiz din öğretimi hiç ihmale gelmez bir konudur. Çünkü her insanda inanma duygusu vardır. Bu doğumla gelen bir beraberliktir. Coğrafyanın boşluk ve tesadüf kabul etmediği gibi toplumdaki din öğretimi ihtiyacı da asla ihmal ve boşluk kabul etmez. İnsanın inanma ihtiyacı emin ve güvenilir ellerle giderilmezse, sizin boş bıraktığımız alanı başkaları doldurur. O takdirde buram buram müslüman Türk kokan ata yadigârı bu topraklarda başka inançlar ve eğilimler kol gezer. İnsanları kazanabilmenin en kolay yolu inanç duygusudur. Kim bu gücü elinde tutarsa bazen insanlığa hizmet eder, bazen de zararlı ellerde insanlık düşmanı olur. Zamanında kontrol altına alınamayan bu güç sel gibidir. Önüne gelen her engeli aşar ve yıkar.

Sonra birilerinin bu boşluğu doldurma çalışmalarına yalın olarak engel olmak veya yasaklar koymak da çare değildir. İlegal de olsa bu çalışmalar devam eder. Bin yıldan beri müslüman olan bu millet bir şekilde kendi nesline

---

¹⁴ Hucurat, 10.

dinini öğretecektir. Bunun verileceği en iyi yer devletin kendi okullarıdır. Mustafa Kemal Atatürk: “...Biz de ruhbanlık yoktur. Hepimiz müsaviyiz ve dinimizin ahkâmını müsaviyeten öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır; orası da mekteptir” diyerek yıllar önce din öğretiminin yerinin okullar olduğuna işaret etmiştir¹⁵.

Nasıl bir dini eğitim?

İlköğretim sistemimiz 1997 yılından itibaren zorunlu olarak sekiz yıla çıkarıldı. Anasınıfını da buna katarsak resmen olmasa da ilköğretim dokuz yıl oldu. Bu temel eğitimde iyi bir planlama, iyi bir müfredatla aynı kültürü paylaşan, aynı ortak dini bir bütün olarak alan gençliği emin ve güvenilir ellerde yetiştirmek hayal olmasa gerektir. İlköğretim dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi haftada iki saat olarak verilmektedir. 1982 yılından beri verile gelen bu iki saatlik din öğretimi dersi demek ki yeterli olmamış, insanımızı mensup olduğu din konusunda tatmin edememiştir. Bunun yeniden bir organizeye ihtiyacı vardır. Mevcut Din kültürü ve Ahlak bilgisi dersinin müfredatı yenilenmeli, zenginleştirilmeli ve ders kredileri artırılmalıdır. Temel *İlmihal Bilgileri*, *Siyer-Ahlâk* ve kendi din dili olan *Kur'an Dersi* periyodik olarak sekizinci sınıfın sonuna kadar verilmeli, iyi bir yönlendirmeyle öğrenciler istedikleri ortaöğretim kurumlarına gitmelidirler. Din dilinin (*Kur'an-ı Kerim*) Cumhuriyet okullarında ders olarak konulması harf inkılabıyla ve laiklikle asla karıştırılmamalıdır. Yetmiş yıldan beri yeni Türk alfabesine alışan bu milletin bir daha eski alfabeğe dönmesi zaten mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'i öğretmenin Arapça öğrenmekle bir alakası da yoktur. O halde bir öğrenci okulda Fatıha suresini öğrendiği gibi diğer bir takım dini bilgileri de öğrenecektir. *Bundan böyle yeni bir hocaya, tarikat şeyhine veya bir cemaat liderinin eline düşmeyecek, velilerimiz güvenilir el arama yoluna bir daha gitmeyecek devletine sığınacaktır. Böylece genç, özgür iradesiyle hem dinini devletinin resmi okullarından alacak, hem devletine daha bağımlı hale gelecek ve hem de erken yaşta kendi kişiliğini bulacaktır. Kullara kul olmaktansa devletine bağlı olması daha uygun olacaktır.*

İlköğretim kurumlarına eklenmesini düşündüğümüz ders saatleri fazla bulunmamalıdır. Artık yeni bin yılda görsel, işitsel ve yazılı basımdan azami ölçüde istifade edilmeli, Trafik Eğitimi, Cinsel Eğitim gibi dersler buralarda verilmelidir. Cinsel eğitim bilimsellik adı altında verilirken bu milletin değerleriyle çatıştırılmamalıdır. Bizim aile sistemimizde zaten anneler çocuklarına cinsel eğitimi bir ahlaki terbiye içinde vermesini bilirler. Annelere güvenmeyi de bilmeliyiz.

¹⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 89.

Son yıllarda okullardan din eğitimi azaltılarak Diyanet İşleri Başkanlığına verilmeye çalışılmaktadır. Kanımca bu da son derece sakıncalı ve eksiktir. İmam-hatiplik görevini ifa eden din görevlilerimiz **belki iyi bir Kur'an okuyabilir** ama onların pedagojik açıdan eksik oldukları da bir gerçektir. Gençliğin yetişmesinde pedagojiyi bilmek son derece önemlidir. Okullarda pedagojik formasyonu almayan üniversite mezunlarını öğretmen olarak atamazken din öğretiminde bunu istemeyeceksiniz. Bu, din öğretimi açısından ciddi bir eksikliklerdir.

Din öğretimin yerinin okullar olduğu belirtilirken camilerimizin de işlevleri unutulmamalıdır. Atatürk Balıkesir hutbesinde: **“Camiler, Ulu Tanrı'ya ibadet ve itaat ile beraber, din ve dünya için neler yapılmasının gerekli olduğunu düşünmek yani konuşmak için yapılmıştır”**¹⁶ diyerek camilerde yapılması gerekli işlerin de olduğunu belirtmiştir.

Millete mal olmuş, mabetlerimiz sadece beş vakit namaza tahsis edilmemelidir. Bunlar taşıdıkları misyon itibariyle halkın aydınlatıldığı yerlerdir. Yetişkinlere yönelik Kur'an ve Kur'an Meali, Hz. Muhammed'in hayatı, ilmi-hal bilgileri ve millî tarihimiz uygun şartlarda ders olarak verilmelidir.

Sürekli olarak okullarda verilmesini düşündüğümüz gençliğin din öğretimi camilere kaydırılırsa gerek öğretici, gerekse fiziki ortam bakımından büyük sıkıntılar doğuracağı bir gerçektir.

Öneri ve Teklifler:

1. Mevcut Din kültürü ve Ahlak bilgisi dersinin müfredatı yenilenmeli, zenginleştirilmeli ve ders saatleri artırılmalıdır.

2. Temel İlmihal Bilgileri, Siyer-Ahlak ve kendi din dili olan Kur'an Dersi periyodik olarak sekizinci sınıfın sonuna kadar verilmeli, iyi bir yönlendirmeyle öğrenciler istedikleri ortaöğretim kurumlarına gitmelidirler.

3. Atatürk'ün **“Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır; orası da mekteptir”** şeklinde işaret ettiği gibi din eğitimi devlet okullarında İlahiyat Fakültesi mezunları kanalıyla verilmelidir. Bunlar devletin bekasını millet ve ülke birliğini sağlamada toplumla devlet arasında çimento görevini üstleneceklerdir. Temel ilmihal bilgileri, din dili, siyer ve ahlak dersleri bu işe ehliyetli, ülke ve dünya şartlarını bilen elamanlar tarafından verilecek, devletçe kontrolü mümkün olacaktır. Devletin her yöreye ulaşması mümkün olmadığı gibi her insanın başına bir polis dikmesi de imkansızdır. Atanan din görevlileri devletin gözü ve kulağı olacaktır. Bunlar halkla bütünleşerek istismarcılara fırsat vermeyeceklerdir.

¹⁶ Söylev ve Demeçler, II, 66, 93-95.

4. Din öğretimi devlet kanılıyla ve işin uzmanları tarafından verilmelidir. Devlet din öğretimini ihmal ederse her veli çocuğuna dinini öğretme yolları arayacaktır. Bu durumda hoca seçiminde ya seçici olamayacak ya da aile doktorluğu gibi *aile hocalığı* kurumu doğacaktır. Görünen o ki bu durum da ülke için yeni sorunlar üretmeye devam edecektir.

BİBLİYOGRAFYA

1. Ahmed Rasim, *Resimli Haritalı Osmanlı Tarihi*, Şems Matbaası, 1. Baskı, I-II, İstanbul, 1326-1328 h.
2. Aksun, Ziya Nur, *Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, I-VI, İstanbul, 1994.
3. Akyol, Taha, *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1999.
4. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nr. 5, Ankara, 1992.
5. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*, İbnü'l-Emin, Hariciyye Tasnifi, Sıra Nr. 18.
6. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*, Name-i Hümayûn Defteri, Nr. 7.
7. Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, I-IV, İstanbul, 1948.
8. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, I-XV, İstanbul, 1989.
9. İlgürel, Mücteba, "IV. Murad", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yay., X, İstanbul, 1989 (ss.449-488).
10. *İslam Ansiklopedisi*, M.E.B., I-XIII, İstanbul, 1940-1986.
11. Koçu, Ekrem Reşad, *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar*, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1934.
12. Mantran, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, (Çev. Server Tanilli), Cem Yayınevi, I-II, İstanbul, 1995.
13. Mehmed Tevfik, *Osmanlı Tarihi*, Mektebi Harbiye Matbaası, İstanbul, 1328 h.
14. Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat (Osmanlı Tarihi)*, (Haz. Neşet Çağatay), T.T.K. Basımevi, 3. Baskı, I-IV, Ankara, 1992.
15. Pakalın, Mehmed Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3. Baskı, M.E.B., I-III, İstanbul, 1983.
16. Peçevi İbrahim Efendi, *Tarihi Peçevi*, Enderun Kitabevi, I-II, İstanbul, 1980.
17. Sümer, Faruk, "Abbas I", *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V, I-XX (devam ediyor), İstanbul, 1988, (ss. 17-19).
18. *T. S. M. A.*, Ev.Nr. 1999.
19. *T.S. M. A.*, Ev.Nr. 2063.
20. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, 5. Baskı, T.T.K. Basımevi, I-VIII, Ankara, 1988.